

De franska valen

Med korta avbrott har Frankrike sedan tre kvarts sekel styrts av en vänsterkoalition, som vid valen erövrade 55—60 procent av de avgivna rösterna. Denna vänsterkoalition har i stort sett smidigt anpassats efter utvecklingen, den har blivit mer och mer radikal i politiska, religiösa, sociala och ekonomiska frågor. Den koncentration av vänsterns krafter som år 1885 med knapp nöd besegrade monarkisterna och år 1889 definitivt nedslog boulangismens nationella diktaturtendenser var moderat i förhållande till det vänsterblock som kring sekelskiftet stod bakom ministärerna Waldeck-Rousseau och Combes och under deras ledning genomförde saneringen efter Dreyfus-affären och en antikerikal lagstiftning. En ytterligare radikaliserings av vänstern ägde rum efter det första världskriget. Kulminationspunkterna var vänsterkartellens seger år 1924 och folkfrontens seger år 1936; be-tecknande är att vid det förra tillfället den borgerliga vänstern, radikalsocialisterna, framträdde som koalitionen obestridda ledare, medan vid det senare det av Marx och Jaurès inspirerade socialistpartiet intog samma plats.

Vad som enade vänstern var till en början 1789 års idéer, anslutningen till rationalism och demokrati i motsättning till monarkism, diktatur och andlig reaktion. Efter trettio års kamp syntes segern i det väsentliga vunnit i den avgörande frågan om statsskickets gestaltning. Den republikanska folkstyrelsen ansågs säkerställd; monarkismen hade förvandlats till en sekt av talangfulla intellektuella, av vilka några levde kvar ännu under Rétains regim för att då förvärva en tillfällig framgång och en evig vanära. Men då republiken var tryggad mot fienderna till höger började faran från vänster bli aktuell. Léon Blums socialister var icke så klara demokrater som partivännerna i England och Sverige; ledaren talade om en "laglighetsens vakans" vid det framtida maktövertagandet och vågade länge att inträda i en regering utan garanti för att ett omfattande socialiseringsprogram skulle genomföras. Vid 1936 års val erövrade socialisterna 154 och kommunisterna 72 platser av 618. Under de sista fredsåren skärptes motsättningarna, med å ena sidan kommunister, å den andra fascister och monarkister i första stridslinjen.

Krigsårens politiska miljö kan svårigen med några få ord karakteriseras. Till en början representerade främst kommunisterna en antinational, défaitistisk linje; sedan

Ryssland inträtt i kriget med Tyskland ändrade de position och tog energiskt del i motståndsrörelsen. Efter sommaren 1941 var det främst inom vissa borgerliga grupper — ehuru även bland en del förutvarande kommunister och socialister — som uppgivelsepolitiken i förhållande till Tyskland fick sitt stöd. Då segern vanns välkomnade en överväldigande folkmajoritet de Gaulle som det nya Frankrikes främste talesman. Men de inrikespolitiska skillnaderna framträdde genast med stor skärpa.

Vid de första valen, kantonvalen i september 1945, anknöt den politiska uppställningen i mycket till det gamla, men några förändringar av central betydelse markerades. Vänstern, till vilken nu blott räknades socialister och kommunister, fick ungefär den traditionella majoriteten, ett par och femtio procent. Inom detta vänsterblock var socialister och kommunister praktiskt taget jämspelta; de sistnämnda ansågs ha gått framåt på grund av sin aktivitet i motståndsrörelsen. Märkligare var att bland de övriga partierna det katolska, demokratiska och radikala partiet, MRP (Mouvement républicain populaire), fick en stark ställning, medan radikalsocialisterna och högern gick tillbaka. MRP:s framgång har förklarats på skilda sätt; delvis berodde den säkerligen på rörelsens fasta hållning under ockupationstiden. Valen i oktober till den konstituerande nationalförsam-

ling som skulle ge Frankrike dess författning ledde i huvudsak till samma resultat. Dock gick kommunisterna något tillbaka; de fick i det egentliga Frankrike 22,4 procent av rösterna, men gynnades av turen och blev med 148 mandat av sammanlagt 522 det starkaste partiet. Tillsammans med socialisterna (143 platser) hade de knapp majoritet bland valmännen (51,5 procent) och klar majoritet bland de valda (55,6 procent). MRP:s ställning inom det borgerliga lägret blev nu dominerande, med 140 platser; motsvarande parti hade vid 1936 års val icke mer än 13. Övriga borgerliga partier, radikalsocialister och höger, fick ett nittital platser; det bör betonas att de trots proportionalismen blev icke obetydligt underrepresenterade. I ovanstående siffror (hämtade ur den auktoritativa Revue politique et parlementaire) är koloniernas röster och mandat ej inräknade, men därmed förändras icke helhetsbilden.

Den konstituerande församlingens författningsförslag utarbetades av socialister och kommunist i förening. Det utmärktes av den starka maktkoncentrationen hos en av en enda kammare bestående representation. För de flesta var det en överraskning då detta av de borgerliga bekämpade förslag avvisades av folket vid omröstningen den 5 maj. I nationalförsamlingen hade författningsutkastet antagits med 309 röster mot 249, vid folkomröstningen var den negativa majoriteten 1,2 mil-

jon. Delvis kunde detta förklaras av att socialister och kommunist var överrepresenterade inom församlingen, men en förskjutning av väljarnas politiska inställning måste jämväl ha spelat in.

Denna förskjutning har accentuerats, eller åtminstone bekräftats, vid de i söndags hållna valen till en ny konstituerande församling. MRP har trätt i kommunisternas ställe som det starkaste partiet, de borgerliga har över huvud gått framåt, och om vänstermajoriteten alls blir bestående kommer den tydligen att bli särdeles knapp.

Varpå beror detta och vad innebär det? Först och främst bör man varna mot allmänna och långtgående slutsatser. Det är alltför vanligt att på små ändringar vid ett val bygga stora och osäkra konstruktioner. Ofta talas om att "folket" utvecklets i konservativ eller radikal riktning, då i själva verket endast en obetydlig bråkdel av väljarna bytt position eller en förändring i mandatsiffrorna rent av har sin hela grund i valtekniska förhållanden. Någon stor omkastning innebär det franska valet icke. Möjligt är att förskjutningarna till stor del beror på ett ändrat valdeltagande och på att inkongruens mellan röst- och mandatsiffror föreligger; sådana omständigheter spelar in även vid proportionella val, särskilt då antalet mandat i varje valkrets är ringa, och i Frankrike är detta antal begränsat till åtta.

Möjligen tyder emellertid siffrorna på att nationens stora majoritet önskar en reformpaus. En rad betydande socialiseringsaktioner har genomförts, och måhända har därmed en väsentlig del av de radikala aspirationerna tillfredsställts. Anmärkningsvärt är att ledande socialister under valstriden förklarar huvudsaken vara att konsolidera de vunna framgångarna, icke att skrida till nya socialiseringsåtgärder.

Viktigare är att valet synes innebära en framgång för demokratin. De borgerliga såg bakom det i maj underkända författningsprojektet faran för en kommunistisk diktatur; en del av socialisterna har stått kommunismen så nära att ett gemensamt utnyttjande av en allsmäktig representation till införande av ett enpartisystem efter ryskt mönster syntes möjligt. Då MRP, vars demokratiska inriktning ej kan betvivlas, gått framåt kan detta antas stärka den riktning inom det socialistiska partiet som bestämt tar ställning för demokratin och för vilken Blum numera är den främste representanten. Man kan därför hoppas att valen i förening med den nyss hållna folkomröstningen skall innebära ett be-fästande av den franska folkstyrelsen och ett definitivt avvisande av de nya diktaturkraven.

9 juni
1946